

blika, ki zagotavlja obstoj in neoviran razvoj teh narodov.

V prejšnjih časih so polagali največjo važnost na jezikovno izenačenje; v istini bi enak jezik kot posrednik kulture sčasoma, čeprav ne takoj, dovedel do popolne vzajemnosti interesov. Poizkusi jugoslovanskega kozmopolitizma so se pa ponesrečili, ser so imeli v sebi kal nadvlade in predpravic gotovih delov. Deloma so pa in ostajajo narodna, predvsem jezikovna sorodstva dejstva, na katerih temelji naš skupni interes in so važna točka jugoslovanske edinosti, ki lahko posredovalno pripomorejo k zblizanju skupnih socialnih, kulturnih in gospodarskih interesov.

Zmagalo je načelo, da se ideje postavijo višje od jezika; neobhodno potrebo jezikovne enakosti se je opustilo; po načelu enakosti in samoodločbe je združen troimenski narod drug poleg drugega v skupno dosego smotrov, povzdige in osamosvojitve, — narodne, kulturne, socialne in gospodarske — na demokratskem načelu enakih socialnih pravic brez nadvladanja in brez asimilacij; edin vedno v gospodarskem napredku in še edinejši v obrambnem — narodnem delu na zunaj ter kulturni povzdigi.

Ce se postavlja danes učiteljstvo na ta temelj in sprejema ponudbo za propagiranje teh idej danes kot lastne ideje, stori s tem samo svojo dolžnost!

Evangelij Jugoslovanstva ima prodreti danes v vrstah vseh treh narodov s tako silo, da bodo umetno gojena in pospeševana stremiljenja nasprotnikov z udržitvijo narodnostnih in verskih razlik ter notranjih narodnostnih in verskih sporov na mah izgubila svojo moč in bo ideja Jugoslovanstva onemogočila zopet njih nastop.

Zato vidimo najuspešnejše sredstvo v dosego tega smotra prvo stanovska združenja v svrhu povzdige njih interesne skupine; potem druženja kulturnih skupin po njih načelnih edinostih in tako dalje na enakih principih kakor smo to začeli pri Slovanstvu sploh.

Zato vidimo nacionalizem učiteljstva udeležen najvišje tedaj, kadar deluje za osamosvojitve vseh treh jugoslovanskih plemen skupno in solidarno.

Pozitivni del jugoslovanskega programa učiteljstva vidimo v združitvi vsega jugoslovanskega učiteljstva brez razlike narodnih plemen in brez razlike verskih naziranj v svrhu povzdige, osamosvojitve in razvoja vseh panog jugoslovanskega šolstva in v svrhu povzdige in osamosvojitve vsega jugoslovanskega učiteljstva v narodnem, socialno-politiškem, gospodarskem, stanovskem in kulturnem oziru; ga socialno in političsko vzgojiti ter dvigniti tako visoko da ne bo zastajalo za učiteljstvom drugih narodov in ne za drugimi stanovi troimenskega naroda.

SAMOIZOBRAZBA.

Prva naloga nam bodi, pridobiti si kolikor mogoče visoke, vsestranske in splošne naobrazbe.*

* Tov. J. P. piše v »Uč. Tov.« 19. apr. 1918 v članku »Med dvema dobama« o istem vprašanju sledeče:

Skoro je zaigralo malo ironije v njenih svetlih očeh.

»Oprostite, jaz nisem Lavra...«

Streslo ga je po vsem životu. Zakril si je oči z obema rokama, kakor da bi bil vse to doživel v sanjah.

»Vi niste Lavra? Vi niste — Lavra?«

Popadel ga je čuden strah, kakor da bi ga objela blaznost, dohitela smrt. Zvrtelo se mu je v glavi. Tista mlada ženska v azurni obleki, ki je stala še pred nekaj trenutki pred njegovimi očmi, sladka, očarujoča, polna miline, naj bi bila ta — mrzla, brez duše, brez usmiljenja? Ne in ne!

»To je Lavra? Roga se mojim čuvstvom! Iz ziva me in tira v blaznost! Kaj? Kdo? Te oči! Steklene, ki mi trgajo dušo! Ne, ne! Nikdar! —

»Vi niste Lavra? — Vi niste Lavra?« je ječal. »Govorite, prosim!«

Končno se je zgani in rekla:

»Oprostite... Oprostite, jaz nisem Lavra... Motite se...«

Okrenila se je in stopila v vežo. Kakor pribit je obstal Gašparčič in gledal, strmel — s klobukom v roki. Noge so se mu zapletale, ko je odhajal pobit, uničen... Lavrin glas mu je zvenel v duši:

»Oprostite, jaz nisem Lavra... Nisem Lavra... Nisem Lavra...!«

On pa je čutil, da je bila, da je bila, da ni več in da nikoli več ne bo njegova...

»Naš najnujnejši stanovski problem je vprašanje samoizobrazbe, in sicer v onih panogah, ki odločajo v vsakdanjem delu: narodno gospodarstvo in socialna politika. K temu bi šlo še družboslovje in modroslovje. Mogočno sredstvo imamo za prve čase v okrajnih učiteljskih knjižnicah. V te mora čimprej zdrav duh preuredbe. Ne k kvantitativnem, v kvalitativnem smislu. Saj ne bo treba mnogo knjig in revij, a take naj bodo, da obrodijo stoteren sad. Naša društva bodo morala skrbeti, da se ta akcija izvede; nič težkega ni. In v dobro roke naj pride zruje, da lepo vzklaj. Nič nasilja, zmožnosti, zanimanja in veselje naj odločajo. Če se to delo razširi še med nadarjene, podjetne mlade ljudi izven stanu, tem bolje!«

Da je prvi in najnujnejši stanovski problem samoizobrazba, to dejstvo je uveljavil že tedanji naraščaj. Zato je podarjal sledeče stališče:

Zalostna je resnica, da učiteljstvo, ki bi rado vodilo in izobraževalo narod, v mnogih slučajih samo ni dovolj, ni vsestransko, vsaj temeljno izobraženo. To dejstvo vodi do misli, da je tu onemogočeno malopoučevanju učiteljstva onemogočeno pritisniti od takozvanih »višjih slojev« iskati vzroka; tu je iskati vzroka, da se je najivalo učiteljstvo »nezrelim politikom«.

Ni dovolj pedagoška in stanovska izobrazba; tudi ni dovolj, če mislimo o samoizobrazbi, da je izven šole gojiti in se samoizobraževati samo v vzgoji in pedagogiki, kakor ne to, da zadošča pri nadaljnjem svoji izobrazbi, da zasledujemo samo pedagoška, šolska in stanovska vprašanja; nujna podlaga naši samoizobrazbi mora biti v prvi vrsti, da se izobrazimo v sociologiji, da zasledujemo tudi politiko kot vedo, rekli bi, da se pečamo s socialno-politiškimi vprašanji v znanstvenem oziru ter jim priključimo znanje filozofije in narodno-gospodarskih vprašanj. Iz teh naj se razbere stremiljenje vzgojnih in pedagoških naših smotrov in le na teh naj temeljimo, če hočemo biti smireni; ce se resuje pedagoška vprašanja brez teh vprašanj, tedaj služi pedagogika sama sebi in ne družbi, ki ji je namenjena in zaradi katere se jo goji.

Vzrok, da šola ne da učitelju znanja v teh vprašanjih je v zlu, da se zahteva pre nizka predizobrazba za sprejem v učiteljske ter se tam izgublja čas za drugimi osnovnimi predmeti, namesto da bi se na teh že zidalo in priključilo takoj v začetku še navedene predmete in gojilo pedagoško kot predmet, podrejen omenjenim vprašanjem.

In v svesti si tega, da je potreba v tem oziru krepkejših in inteligentnejših učiteljev, spoznati mora učiteljsko dijaštvo že, da se mu je v prvi vrsti samemu reformirati. Potreba je umakniti misel lahkomiselnosti resnemu in vztrajnemu delu; v resne, vztrajne in značajne učitelje se je vzgojiti in stvoriti si trden temelj, ki ga ne bo mogla omajati nobena sila.

Daleko premalo je, če se peča samo s šolskimi predmeti in vprašanji. Naloga, ki jo ima vršiti učitelj, že sama določa v katerih stvareh je učitelju potreba največ izobrazbe. Kakor je obširen delokrog učitelju, tako obširna mora biti tudi njegova izobrazba. Predvsem naj da splošne izobrazbe, ki naj da podlago, da je učitelj poučen o svojem stališču kot človek in o splošnih dogodkih v kulturnem svetu.

To je stališče, s katerim je že danes namen vsemu stremiljenju: Umsko in moralno izpopolnjevanje je smer, po kateri se misli uspešno doseči vse stanovske smotne, in samoizobrazba je najuspešnejše sredstvo v dosego teh smotrov.

Kolikor bolj bo učiteljstvo izobraženo, toliko prej si pribori tudi boljše socialno stališče in stopnjo, ki mu gre na podlagi načela socialne pravičnosti in ekvistenčnega prava, odgovarjajočega važnosti socialnega dela in socialni stopnji njegovi; v tem smislu bo izvajanje tudi oni že večni boj za zagotavljanje zadostnega gnotnega stanja. V znanju in izobraženosti leži moč, ki se ji bodo morali ukloniti vsi tisti, ki nastopajo proti učiteljstvu kot njegovi nasprotniki in obrekovalci tega stanu.

Toda, kakor smo prej zagovarjali, da si mora učitelj najprej pridobiti splošne izobrazbe v navedenih temeljnih vprašanjih, da bo verziran o vseh, tako zagovarjamo za pozneje stališče, da se potem specializira učiteljstvo tudi na posamezne nepedagoške stroke, da bomo imeli na posameznih strokah in pri vprašanjih vede tudi v lastnih vrstah strokovnjake. Delitev dela je potrebna, da je vse delo uspešnejše in popolnejše, zato je potrebna tudi delitve izobrazbe, da se lahko delo vrši; in zato se mora vsak učitelj odločiti, ko je v temeljnih pojmih verziran v omenjenih vprašanjih vede in je dosegel gotovo točko splošne izobrazbe, da se odloči po tem za kako posamezno znanstveno polje in stroko, v kateri se nadalje izobražuje in izpopolnjuje ter jo zasleduje in v katere smislu deluje v stanovsko korist in povz-

digo bodisi v stanovskem tisku ali v organizaciji. Današnja generacija učiteljstva je bila bolj univerzalno izobražena, zato ni mogla nastopati v posameznih slučajih in v splošnem z isto sigurnostjo in temeljitostjo, kakor to že zahteva sedanjí čas in položaj od učiteljstva.

Problem samoizobrazbe ostane v programu učiteljstva vekomaj! Neobhodno se je potreba nadalje izobraževati in iskati kredstva v dosego tega smotra. Stojimo na stališču, da je pritegovati k našemu delu tudi lajke — neučitelje, ki so verzirani in strokovnjaki v posameznih znanstvenih — nepedagoških strokah in vprašanjih, da nam v teh pripomorejo k našim smotrom; naš tisk naj se preosnuje v revije, ki bodo v obliki meri poleg stanovskih in pedagoških vprašanj zasledovale in razmotrivale tudi nepedagoška in nestanovska, poljudno strogo znanstvena vprašanja gor navedenih strok;* strokovne organizacije naj popolnoma opuste razmotrivanje pedagoških vprašanj, ker stojimo na stališču, da je najdaljna pedagoška izobrazba stvar vsakega posameznika, sredstva so mu stanovski pedagoški tisk, Slovenska Šolska Matica, šolske in okrajne konference in knjižnice, pač pa naj se organizacijski sestanki uporabijo izključno v razmotrivanje stanovskih in znanstvenih vprašanj v zgoraj navedenem smislu in naj poglobljajo in razširjajo učiteljevo splošno, znanstveno-nepedagoško in nešolsko izobrazbo; prireajo naj se po čitniški tečajji, v katerih se bo predavalo o splošnih nepedagoških in nešolskih znanstvenih vprašanjih navedenih strok ter podajalo splošno izobrazbo; okrajne učiteljske knjižnice naj se izpopolnijo z nepedagoškimi in nešolskimi najvažnejšimi znanstvenimi deli omenjenih strok po skupnem zasnovanem načrtu; ko se na podlagi teh sredstev doseže primerno zanimanje, je prirejati tečaje globlje v kakem vprašanju ali stroki, obsežneje obdelano, specializirano. (Dalje prih.)

* »Učiteljski Tovariš« kot dnevnik.

Uredn.

Zimski viharji

so se umaknili

majniku!

V zapuščenih strelskih jarkih in na bojnih poljanah vzhoda klijejo trave, cvetlice in bogato snopje.

Pot do velike
žetve končne zmage in
splošnega miru

kaže

8. vojno posojilo.

Učitelj — setveni komisar.

Zopet so naprtli izstradanemu učiteljstvu težak posel. Kedar ne morejo razne oblasti dobiti za truda polno delo pa majhno nagrado nižjih uradnikov in drugih ljudi, pa zapro šolo, vprežejo učitelja in ga požene čez hrib in dol, od sela do sela, da napiše, koliko bo kmet pridelal žita, krompirja, fižola in bob. Ako bi bilo za to delo določeno primerno plačilo, bi učitelj ne prišel na vrsto!

Te dni ga je torej vzela v najem deželna statistična komisija. Opozoriti moramo tovariše, deželno vladjo, posebno pa deželni šolski svet na tako zapostavljanje učiteljstva in bagateliziranje šole! Že nekateri dekreti o imenovanju za setvene komisarje so brez nastova spisani na osminkih papirja. Zanikarnim organom nemških okrajnih glavarstev se ni videlo vredno, da bi napisali dekret v dostojni obliki. Mnenja smo, da se je zgodilo to namenoma: saj bodo komisariji večimoma sami učitelji, in za te je vse dobro. Večina učiteljstva je šla na limanice tej naduti gospodi in se poprijela dela. Pa varali so jih tudi glede nagrade! Vsak komisar dobi od pole po 1 K. Nekli tovariš je delal na dan neprenehoma 13 ur, izpolnil 13 pol in zaslužil 13 K. Za kaj naj porabi ta denar? Ali naj ima je vinarje za stanovanje, za hrano ali za svoj trud? Dodajati mora iz svojega žepa, če ni prazen, ker porabi gotovo na dan po 15 do 20 K. Za državo, ki trosi denar za vse potrebne in nepotrebne stvari, plačuj, ubogi učitelj, še primanjkljaj, ki ga imaš, ko opraviš zanj neprijeten posel. Pa pride še lepše! Poleg učitelja komisarja, ki dela in se trudi ves dan, sedi, dremlje in zeva od dolgega časa zapriseženi zastopnik občine, ki dobi na dan za svoje brezdelje po 10 K. Ni čuda, da je nekaj učiteljev poslanih dekrete vrglo v koš in se zahvalilo za tak posel. Nek tovariš je osebo vrnil okraj-

nemu glavarstvu pole. Poslušajoči uradnik ga je prosil, da naj ne pove tega drugemu, da tudi ne vrnejo pol. Na nekem okrajnem glavarstvu je pa pretel dotični uradnik z disciplinarnim postopanjem napram onim, ki bi se branili prevzeti to delo. Kaj smo res že tako daleč? Ali ni prva in edina učiteljeva naloga vzgoja in pouk izročene mladine? Ali se res sme že vsak najslabši uradnik obregnuti ob ljudskega učitelja? Učiteljstvo rado dela za občno korist, rado da cesarju, kar je cesarjevega, toda vlada naj tudi stori to, kar je njena dolžnost.

Neodpušljivo je omalovaževanje učiteljskega poklica in šolskega pouka, ki se kaže v tem, da pokličejo učitelja iz razreda zadnji mesec šolskega leta neposredno pred vzprejemnim izpitom za srednje šole. Učitelj — setveni komisar — naj zapusti svoje učence v najvažnejšem času šolskega leta v veliko škodo otrokom in staršem. Kaj poreče k temu najvišja šolska oblast v deželi, ki ji mora biti prva in poglavita skrb napredek šolstva? Kdo ima ukazovati šolstvu, okrajno glavarstvo ali deželni šolski svet? Govore naj tudi starši in zahtevajo z vso resnostjo in strogostjo, naj se njih otrokom ne kratki po nepotrebnem pouka ob koncu šolske leta! Videant consules!

Zhorovanje Zavezine delegacije.

(Dalje.)

Učiteljstvo v vojni službi.

Še zvane marsikomu izmed nas lepi in ubrani akordi z našega prelepega jubilejnega koncerta. Ali smo bili tedaj po besedilu nekaterih teh pesmi res nekaki preroki? ... Čujmo še enkrat odlomke teh prerokovalk-

Naš starosta Janko Žirovnik poje z narodom:

»Ko se drevje ozelenjuje,
mladim fantom napovduje,
da je prišel tisti čas,
ko jih kliče vojskni glas.«

Z žalostnim narodnim tonom zatrjuje skladatelj Oskar Dev:

»Pomlad že prišla bo,
k' tebe na svet' ne bo,
k' te bodo djali v to hladno zemljo.«

In naš plodoviti skladatelj tovariš Emil Adamič ki je sedaj že tri leta v ruskem ujetništvu, je stopil takrat z Dragotinom Kettejem tudi med preroke v modernji skladbi »Moravska narodna«:

»Huda, huda vojska bo.
Kdo bo, kdo bo šel na njo?
Ktera ima ljubega, ljubega, prijaznega,
bode reva jokala...«

In zopet:

»Ko iz vojske prišel bom,
ženko vzamem te na dom,
ako da nebeški Bog!«

Vsi pa zlasti sedaj nestrpno povprašujemo v mogočnem unisonu te pesmi vedno in vedno glasneje:

»Ah, moj Bog, nebeški Bog!
Kdaj bo konec teh nadlog?...«

Ko je bila zaukazana mobilizacija, je šlo takoj mnogo naših vrlih tovarišev v vojno službo. Zapustili so kar čez noč svoj ljubljani dom, starše, ženo in otroke. Kmalu za temi so odšli novi tovariši že pri prvih, mnogi zopet pri naslednjih vojaških prebiranjih k vojnim zastavam. Mnog izmed teh je dal za svojo ljubljeno domovino cvet svojega življenja — svojo srčno kri. Drugi zopet se bore še danes na raznih bojnih poljanah navdane in nevstrašeno. Noben stan ni dal odstotno toliko mož pod orožje kakor naš učiteljski stan! V teh učiteljskih bojnih vrstah si videl marsikaj nepojmljivega. Tu mlad neizkušeni tovariš v cvetu življenja v svetli častniški uniformi, tam zopet star in častljiv učitelj pod pezo let v navadno prostaki obleki. Da naj so te uniforme že kakršneoli, eno je gotovo: priljubljeni so pri svojih stotnjah prav vsi po vrsti, zakaj učitelji poznajo najbolj narodovo dušo. Splošno se hvali tako učitelj — častnik kot hraber in navdušujoč bojevniki, kakor tudi učitelj — računski podčastnik kot zanesljiv, spreten in vesten vodnik računov.

Vsem našim umrlim tovarišem, ki so padli za dom in za cesarja veljaj po Simonu Gregorčiču naš žalni poslednji pozdrav:

»O naj jim pokoj bo, naj jih ljubeče
obseva žar neskončne božje sreče!...«

Delo učiteljstva v zaledju.

Četudi je morala Zaveza mnogokrat prekiniti smotreno delovanje in izvrševanju svoje prave naloge — svojega programa, pa ji je odkazal patriotski čut slovenskega učiteljstva drugo delovanje, sprva le v pomožnih komisijah in pri delu za »Rdeči križ«. Zaveza je stopila v službo domovine! Dne 14. avgusta l. 1914 je razposlala vsem svojim društvenim spomenico, v kateri jih pozivljaje, naj pritegnejo vse svoje članstvo dobrim delom usmiljenja in nagli pomoči. Slovensko učiteljstvo se je na ta apel takoj podalo na domoljubno delo. V Ljubljani se je osnoval permanentni učiteljski pomožni odbor, ki se je dal »Rdečemu križu« popolnoma na razpolago. Temu na korist